

Lahopuu - elämän suojapaikka

Taulakääpä

Fomes fomentarius - Fnöskticka
- Horse's hoof fungus

Joka taulaa tekee, monta vaivaa näkee,
monta koivua kokee, pökölöä pönnistää.
Suomalainen sananlasku

Yleinen koivua lahottava kääpä on taulakääpä. Monivuotinen, kova ja ka-
viomainen kääpä tunkeutuu puuhun kuoren vioittumien kautta. Se ai-
heuttaa valkolahoa ja tuhoaa puun nopeasti.

Taulakääpä on ollut tärkeä apuväline tulen teossa ennen tulitikkujen keksi-
mistä. Sen sisäosan mallosta valmistettiin taulaa lipeässä liottamalla, kuivaa-
malla ja hiertämällä. Piikivellä iskettiin kipinä rikkiin ja rikin avulla sytytettiin
kuiva taula, jossa tuli kyti pitkään.

Taulakääpää on käytetty myös lääkinnässä. Saamelaiset hoitivat päänsär-
kyä ja hammassärkyä taulaamalla eli polttamalla käävän palasta kipeän koh-
dan päällä.

Mesisienet

Armillaria spp - Honungsskivling
- Honey fungus

Mesisienestä, joka on hyvin yleinen koko maassa, on olemassa monta
muotoa, joille on yhteistä suomuinen lakki, voimakas rengas jalas-
sa ja vaaleat heltat. Se kasvaa tuppaina kannoilla, rungoilla ja maa-
han peittyneillä puunjätteillä sekä havu- ja lehtipuiden juurilla.

Monet mesisienet tunnetaan lisäksi hyvänä ruokasienenä. Ainoastaan sen
nuoret lakit kerätään. Tärkeää on huomioida myös se, että jotkin mesisienen
kaltaiset kantosienet ovat myrkyllisiä.

Tuulen kaatama puu ei ole tarpeeton. Kuollessaan puu on täyttänyt
vasta osan monista tehtävistään. Lahoava puu on uusi elinympäristö.
Puun lahoaminen ei tapahdu itsestään, vaan se tarjoaa työmaata ha-
jottajille vuosikymmeniksi, jona aikana lahopuun rungossa voi elää satoja eri
eliölajeja. Suomessa on noin 4000–5000 lahopuista riippuvaista eliölajia, jois-
ta moni on uhanalainen. Lahopuusta riippuvaisia kääpiä on lähes 200 lajia.
Lahopuusta riippuvaisia lajeja ovat sienet, kovakuoriaiset, pistiäiset, sukkula-
madot, monet hyönteiset, sammalat, jäkälät sekä linnut etenkin kolopesijät.

Isopirkko

Anatis ocellata - Ögonfläckig nyckelpiga
- Eyed ladybird

Leppäkertut eli leppäpirkot kuuluvat niihin hyönteisiin, jotka opitaan
tuntemaan jo lapsena. Niiden peitinsiivet ovat usein punaiset ja mus-
tapiikkuiset. Kirkkaalla värillään ne varoittavat muita petoja pahanma-
kuisuudestaan.

Leppäpirkkoja esiintyy Suomessa yli 60 eri lajia ja niiden pilkkujen määrä
ja väri vaihtelevat eri lajeilla. Leppäpirkot pitävät kirvat kurissa syöden niitä
ja ovat siten hyödyllisiä. Talven leppäpirkot viettävät sammalikossa tai karik-
keessa.

Isopirkko on ahnas peto. Sekä toukat että aikuiset liikuskelevat erityises-
ti havupuiden neulastossa ja pyydystävät ravinnokseen kirvoja ja kemppejä.
Häiritäessä isopirkko erittää sukulaistensa tavoin raajojensa nivelistä keltais-
ta, pahanmakuista nestettä omien vihollistensa kiusaksi.

Myrskyn kaatamiin kuusiin ilmestyy ensimmäisenä kirjanpainaja. Kir-
janpainajat ovat tummia noin puolen senttimetrin mittaisia kaar-
nakuoriaisia. Ne lisääntyvät kaatuneissa kuusissa, heikentyneissä
pystyissa sekä puutavarapinoissa. Laji on yleinen koko Suomessa ja talou-
dellisesti merkittävin kuusta vioittava tuholaislaji.

Koiraat iskeytyvät paksun kaarnan alle, jonne ne kemiallisia houkutinai-
neita, feromoneja, erittämällä houkuttelevat naaraita. Naaraat löytävät reitin
koiraan luokse pariutumiskammioon. Jokainen naaraista kaivertaa oman emo-
käytävänsä puun pituussuuntaan. Naaraat laskevat munansa emokäytävän
reunoille. Munista kuoriutuvat valkeat, jalattomat, ruskeapäiset toukat kaiva-
vat jokainen nilaan oman käytävänsä toisistaan erilleen. Näin syntyy tähtimäi-
nen kuvio puun pintaan.

Syömäkuviot katkaisevat puun nilakerroksen nestevirtaukset ja puu alkaa
hiljalleen kuivua. Kuvioiden yltäessä rungon ympäri puu kuolee.

Kirjanpainaja

Ips typographus - Granbarkborre
- European spruce bark beetle

Toukka on kynäni,
kirjoittaa puun lehdelle
katoavaisuudesta

Toivo Laakso

Suuria ja pieniä siivekkäitä

Tiltalti
Phylloscopus collybita
- Gransångare - Chiffchaff

Tiltaltin kansanomaisia nimiä:
Juomanlaskija
Tynnyrilitu
Korpikerttu
Metsäseppä

Tiltaltin tunnistaa heleästä laulustaan "tilt-talt-tilt-talt-tilt...". Tiltalti kertoo laulaen oman nimensä! Välillä kuuluu ponteva "hyit". Tiltalti muistuttaa ulkonäöltään pajulintua ja on Suomen pienimpiä pesimälintuja. Sen pituus on 11–13 cm ja paino vain 7 g.

Tiltaltin elinympäristöä ovat monenlaiset metsät, etenkin rehevät kuusivaltaiset sekametsät, mutta se laulee myös lehtimetsissä, puutarhoissa ja omakotitaloalueilla. Tiltalti tekee pesänsä joko maahan tai matalalle pensaaseen tai risukkoon lehdistä, ruohosta ja samalesta. Tiltalti on hyönteissyöjä ja saapuu siksi vasta toukokuussa maahamme. Talvet tiltaltit viettävät Välimeren seudulla.

Huuhkaja on todellinen metsän kuningas, Euroopan suurin pöllö. Arkaa ja varovaista lintua näkee vain harvoin, mutta kevättalvinen öinen huhuilu paljastaa lajin jopa kilometrien päästä. Ääni on kumea, kaksitavuinen huu-uu. Tällä kasvoiltaan kissamaisella pöllöllä on silmien päällä tuuheat, ulkonevat "kulmakarvat".

Vanhat kallioiden rikkomat metsät ovat huuhkajan suosiossa. Pesä on kalliohyllyllä tai puun juurella. Kevättalvella tai keväällä syntyy 2–4 poikasta. Poikaspesällä emot varoitelevat koiramaisella "va-va-va" haukunnalla, paukuttavat nokkaansa sähisevät ja voivat hyökätä ihmisen kimppuun. Huuhkaja hylkää herkästi pesänsä, joten kaikkea häiritsemistä pitää välttää ennen poikasten varttumista.

Huuhkajan ruokalistalta löytyy melkein kaikkea, pikkunisäkkäitä, lintuja, jäniksiä ja siilejä. Moni huuhkaja on nykyisin asettunut kaatopaikkojen lähelle ja pitää paikallista rottakantaa aisoissa. Voimistaan ja saalistustaidoistaan huolimatta huuhkajien elämä ei ole ollut helppoa. Ne ovat joutuneet kärsimään huonosta maineestaan. Vanha kansa uskoi, että huuhkajan ilmaantuminen maatilan pihapiiriin merkitsi kuolemaa tai ainakin jonkinlaista tapaturmaa. Vaino ajoi huuhkajan pesimään kalliorotkoille, syvälle korpeen. Vasta rauhoittamisen jälkeen vuonna 1983 tämä valtava tupsukorva siirtyi pesimään avarammille metsämaalle.

Huuhkajan strategiset mitat:
pituus 60–75 cm
siipien kärkiväli 160–190 cm
paino 2–4 kg

Huuhkaja
Bubo bubo - Berguv - Eagle owl